

УДК 930.2:929.52Семенко

Любов Якимчук, Володимир Захаров

ГЕНЕАЛОГІЯ МИХАЙЛЯ СЕМЕНКА: ПРАЩУРИ

DOI: 10.58407/litopis.250114

© Л. Якимчук, В. Захаров, 2025. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9257-0870>, <https://orcid.org/0000-0001-7429-1339>

Мета публікації – дослідити генеалогію основоположника українського футуризму Михайля Семенка за неопублікованими спогадами його матері, письменниці Марії Степанівни Проскури, що зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ (Ф. 55, од. зб.: 210, 211, 212), порівняти висвітлені в них факти з відомими архівними документами (сповідними розписами, купчими записками, планами перебувань, сучасними працями краєзнавців тощо). **Методологія досліджень** спирається на історико-документальні (зокрема архівні) пошуки з використанням біографічного, бібліографічного, культурно-історичного та генеалогічного підходів. **Новизна досліджень** полягає в тому, що вперше проаналізовано факти про походження М. Семенка з неопублікованих записів матері поета як тих, що історично підтверджені, так і тих, що є родинними легендами, до яких належать: дружина-туркеня в прапрадіда письменника, походження бабусі письменника від Д. Троцинського. У тексті вперше подається образ Д. Троцинського у рецепції М. Проскури та односельців з огляду на класову «демонізацію» кріпосника та власника с. Кибинці на початку ХХ ст. **Висновки.** На основі дослідження фактів, поданих у записках М. Проскури, а також документів із архівних збірок та з родинного архіву Семенків, встановлено походження батька письменника, В. Семенка, з с. Яреськи Миргородського повіту, визначено географічну локалізацію розміщення його житла в селі. На основі фактажу в записках матері письменника досліджено генеалогію діда письменника по її лінії, який походив із кибинського роду козаків Проскурєнків. Окремим предметом дослідження в статті є перевірка гіпотези про походження матері Михайля Семенка від державного діяча та українського мецената Дмитра Прокоповича Троцинського, зроблена на основі джерел про факти життя Д. Троцинського та фактів, наведених у записках М. Проскури.

Ключові слова: Семенко Михайль, Проскура Марія Семенівна, Дмитро Прокопович Троцинський, с. Кибинці, с. Яреськи, генеалогія.

Михайль Семенко (Михайло Васильович Семенко; 19 (31) грудня 1892, с. Кибинці, Миргородський повіт, Полтавська губернія, Російська імперія – 24 жовтня 1937, тюрма НКВС, Київ, СРСР) – поет доби Розстріляного відродження (також відомої як «Наші 20-ті»); основоположник і теоретик українського футуризму (відомого також як панфутуризм), організатор низки футуристичних угруповань, редактор журналу «Нова генерація», редактор фільму «Тарас Шевченко» (1926, режисер – Петро Чардинін), культурний діяч, учасник дипломатичної місії до Риги «для перекладу на українську мову» Ризького мирного договору¹.

Основні відомості про генеалогію засновника українського футуризму можна почерпнути з записів матері поета, Марії Степанівни Проскури, яка підписувала свої тексти як Марія Проскурівна.

Марія Степанівна Проскурівна (1860–1945) була уродженкою с. Кибинці. Не закінчивши навіть сільської школи («була вже заміужем без ніякої грамоти тільки писати та четати знала, ходила в школу зім три»²), вона опанувала письмо та дуже багато читала, у чому їй сприяв молодший брат Платон, випускник Новосіверської гімназії та Московського уні-

¹ Герасимова Г. Семенко Михайло Васильович. *Енциклопедія історії України*: У 10 т. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 9. С. 522–523.

² Проскурівна М. Записки з історії с. Кибинці. 1936 р. Автограф олівцем. *Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ* (далі – *Відділ рукописних фондів*). Ф. 55. Од. зб. 210. Зшиток 3. Арк. 5.

верситету. За підтримки й завдяки заохоченню брата вона почала писати оповідання. Перед I Світовою війною їй вдалося видати три книги, серед яких повісті «Уляся», «Пані Писарка» й «Од сіна до соломи», а також опублікувала низку оповідань у тогочасній пресі.

Марія Проскурівна.
Журнал «Всесвіт». № 19
від 20.10.1925. С. 4.

Як зазначалося в журналі «Всесвіт»: «У своїх старих недрукованих творах Проскурівна прекрасно змальовує сільський побут, виявляючи соціальну нерівність на селі, а також містечкове життя. Улюблений її мотив – це гірка доля наймита, головним чином в романтичному розрізі у М. Проскурівни добре композиційне почуття й прекрасна мова»³.

Уже в сер. 1920-х рр. М. Проскурівна почала «потороху витягувати свої зшитки зі скрині» та друкуватися в місцевій пресі, в журналах «Рідний край», «Червоний шлях», «Всесвіт», «Глобус». За радянських часів зверталася до теми людської жорстокості (оповідання «Святий дух», «Опорок», що були оприлюднені у 20-х рр.)⁴. Редактором творів М. Проскурівни був її син Михайло Семенко, який їх переписував та часто пропонував українським видавництвам.

Сергій Єфремов писав в «Історії українського письменства»: «Далеко од всяких політичних бур стоїть і суто побутовими рисами розпочала свою літературну діяльність Марія Проскурівна (оповідання «Од сіна до соломи» й «Пані писарка», повість «Уляся»). Спокій-

ним тоном і в простенькій, напіветнографічній формі вміє Проскурівна мережити гарні картини з українського життя, даючи пластично вимальовані постаті дійових людей»⁵.

Окрім художніх текстів, М. Проскурівна писала автобіографічні нотатки у формі мемуарів, у певний період вела щоденник, а також написала записки з історії с. Кибинців, які в подальшому мали стати книгою, але так ніколи й не були видані. Автобіографічні записки майже не досліджувалися та перебувають у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ: Ф. 55, одиниці зберігання: 210, 211, 212.

У них приділяється окрема увага родині Семенків, та з них ми можемо почерпнути інформацію про генеалогію поета Михайля Семенка.

Зокрема, батько поета, Василь Леонтійович Семенко, був родом із с. Яреськи, з якого ще підлітком ходив у Кибинці на заробітки («Він з Яресок до нас в село у волость переїшов невеликим хлопцем, став за сторожка, носив горілку писарям, як став сам писарем, то йому вже носили»). Перед одруженням із Марією Проскурою, він ще жив у с. Яреськи. Їй було шістнадцять, а йому двадцять шість років⁶.

Василь Леонтійович народився близько 1859 р., про що свідчить запис у списку виборців с. Кибинці за 1921 р.⁷

На момент народження сина Михайла, Василь Леонтійович уже працював волосним писарем, і трохи згодом став писарем земської управи в містечку Хорол, до чого його спонукала дружина, оскільки в Хоролі було реальне училище, де могли навчатися діти⁸.

Родина батька Михайла, Семенки, належала до яреськівського козацького роду. У приєззі Миргородського полку в 1718 р. згадується козак Грицько Семеняченко⁹. Вірогідно, це патронімічне, за походженням, прізвище (що означало «син Семена») пізніше трансформувалося в Семенко¹⁰. Так, протягом 1855–1856 рр. в містечку мешкали родини козаків Якова, Корнія та Степана Семенків¹¹.

³ Марія Проскурівна. *Всесвіт*. 1925. № 19. 20 вересня. С. 4.

⁴ Розсоха Л. Миргородський родовідник: знадоби до генеалогії Миргородщини XVII–XX ст. Вінниця: ТВОРИ, 2022. С. 610.

⁵ Єфремов С. Історія українського письменства / За ред. М. Наєнко. Київ: Femina, 1995. С. 457.

⁶ Проскурівна М. Біографічні відомості. *Відділ рукописних фондів*. Ф. 55. Од. зб. 183. Арк. 13.

⁷ Списки виборців по Кибинській сільраді. *Державний архів Полтавської області*. Ф. 1503. Оп. 2. Спр. 27. Арк. 200.

⁸ Проскурівна М. Записки з історії с. Кибинці... Од. зб. 212. Арк. 25.

⁹ Присяга Миргородського полку 1718 р. / Опрацювали Д. Вирський і Р. Москаленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2012. С. 135.

¹⁰ Редько К. Сучасні українські прізвища. Київ: Наукова думка, 1966. С. 122.

¹¹ Крестьянские земли и леса м. Шишаки, х. Толстой, м. Яреськи, с. Барановки, Вел. Перевоз, с. Портянки. Съемка 1855 и 1856 гг. *Российский государственный исторический архив* (далі – РГИА). Ф. 380. Оп. 22. Д. 396. Л. 131 об.–132.

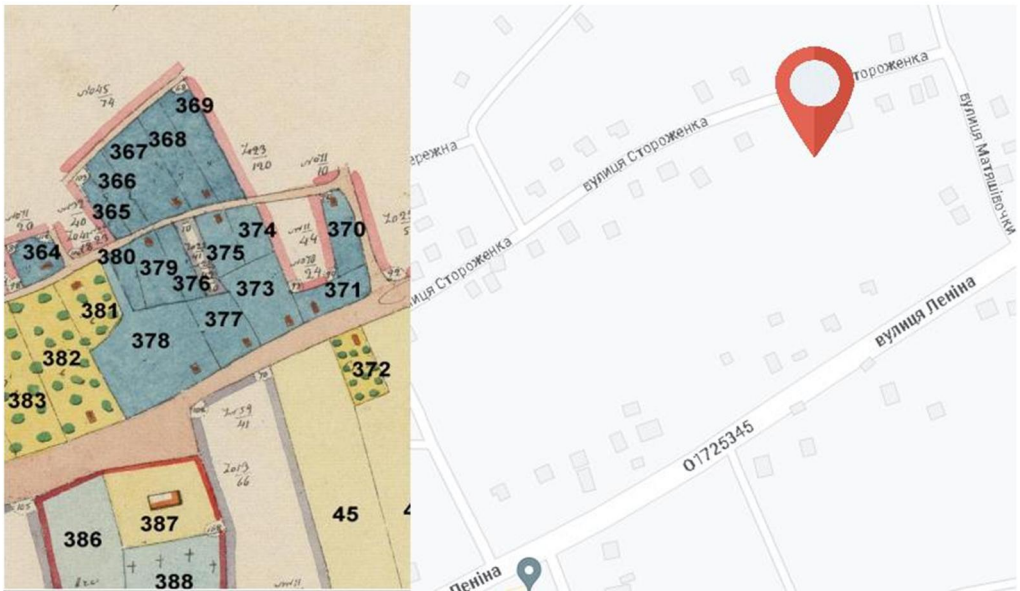
Згідно з тогочасними документами про купівлю нерухомості, купчою розпискою від 3 лютого 1860 р., козак містечка Яреськи Яків Феодосійович Семенко, прадід письменника, купив за 33 рублі сріблом у жителя хуторів Мареничевих Олександри Онисимової, у дівоцтві Мареничевої, двір із хатою в містечку Яреськи, що дістався їй від покійного чоловіка. Двір межував із двором козака Никифора Цехмистренка, дорогою містечка, землею державних селян та землею вдови Ульяни Чубової¹².

Згідно з планом межування містечка Яресьок 1855–1856 рр., це ділянка № 374. Вона позначена як двір козачки Олександри Проценкової, таке прізвище, вірогідно, мала Олександри Онисимова в заміжжі. Із заходу двір Никифора Цехмистренка, південніше – козака Івана Чуба, східніше ділянка, що могла в 1860 р. належати казенному відомству, і на півночі – дорога¹³.

Нині цей куток має назву Матяшівочка, розміщений між горами Жарівською та Дзюбиною.

На жаль, будинок Семенків не зберігся, одразу після революції в селі сталася пожежа, яка знищила багато хат¹⁴.

Приблизне розташування садиби Семенків в с. Яреськи у географічних координатах – 49.84120157832611, 33.912917405701606.

Зліва – фрагмент плану межування містечка Яреськи 1855–1856 рр.: 373 – двір козака Івана Чуба, 374 – двір Олександри Проценкової, 375 – Никифора Цехмистренка (РДІА. Ф. 380. Оп. 22. Спр. 396. Арк. 131 зв., 133), справа – сучасна локалізація цього місця на мапі (платформа wikimapia.org).

Про відвідини родиною Семенків Яресьок свідчать спогади Марії Степанівни. Вона згадує купання в Пслі, відвідини Сорокалітової гори – найвідомішого туристичного об'єкту села¹⁵. Відомий вірш М. Семенка «Тіні забуті» написаний в Яреськах 30 липня 1912 р.¹⁶ Тобто Семенки продовжували відвідувати Яреськи та контактувати з місцевими мешканцями, коли проживали в Кибинцях або Хоролі.

Загалом походження письменника Михайля Семенка по лінії матері має козацькі й турецькі корені.

Марія Степанівна була донькою Степана Петровича Проскури¹⁷. Проскури (Проскурени) – козацький рід, який проживав на теренах Багацької, Миргородської та Сорочинської сотень Миргородського полку, був пов'язаний із Проскурами-Сущинськими, українськими шляхтичами з Київського воєводства. Так, відомий Іван Проскура-Сущинський, який отримав близько 1646 р. королівський привілей на «добра» містечка Багачки на Пслі.

¹² Купча розписка від Олександри Онисимової Мареничевої козаку Якову Федосієву Семенку датована 3 лютого 1860 р. *Особистий родинний архів Марка Миколайовича Семенка*. Арк. 1.

¹³ Крестьянские земли и леса м. Шишаки, х. Толстой, м. Яреськи... Л. 131 об., 133 (планшет № Е2).

¹⁴ Краєзнавчими стежками Яреськівського краю: топонімічний довідник / Ред. О. Дзюба, В. Захаров. Київ, 2020. С. 436.

¹⁵ Проскурівна М. Записки з історії с. Кибинці... Од. зб. 210. Зш. 3. Арк. 20.

¹⁶ Семенко М. Поезії. Київ: Радянський письменник, 1985. С. 46.

¹⁷ Проскурівна М. Записки з історії с. Кибинці... Од. зб. 210. Зш. 3. Арк. 2.

У с. Кибинці в ревізії Миргородського полку 1723 р. згадано Якіма Проскурєнка, записаного як «Товариство можнійшиє з діда та отця козаки»¹⁸.

Уже відомо, що 1738 р. в Кибинцях жили виборні козаки, ґрунтові брати Данило, Дмитро та Тиміш Проскурєнки¹⁹.

У сповідному розписі церкви Святомихайлівської с. Кибинці 1786 р. є відомість, що брати Проскури були синами Якіма. Поряд із їхнім двором мешкала родина Гордія Гаврилова Проскурєнка (бл. 1723 р. н.), який із дружиною Явдохою Іванівною (бл. 1728 р. н.) мали синів Івана (бл. 1744 р. н.), Пилипа (1755 р. н.) та Івана (бл. 1758 р. н.).

Старший син Іван разом із дружиною Уляною Андріївною (бл. 1746 р. н.) мав сина Андрія (бл. 1784 р. н.)²⁰.

Проскура Петро Андрійович – козак, який на поч. 1860-х рр. мав землю біля с. Кибинців, в урочищі Кошаріще 18 дес., разом із козаком Іваном Івановичем Проскурою – 33 дес. на х. Проскури²¹.

У Петра Проскури було декілька синів, які були заможними та мали землі біля Кибинців та на хуторі Проскуриному: Володимир (1832 р. н.), Микита (1838 р. н.), Кирило (1840 р. н.)²² та Степан²³.

Згідно з розповідями Степана Петровича, що їх переповідає його донька Марія, його дід брав участь «в поході на турка», звідкіля привіз із собою дружину туркеню. Вони мали багато дітей, які жили на хуторі Проскуриному біля Кибинців²⁴.

Степан Петрович чумакував із батьком, потім сам ходив у валці на Крим. Заробивши грошей, він покинув ремесло чумака й купив собі двір у Кибинцях. Невдовзі батько помер і Степан із братами поділили його майно²⁵.

Степан мав дружину Оксану, яка походила з кріпаків²⁶.

Про походження своєї матері Марія Проскурівна згадує, наголошуючи на тому, що через нього сім'я мала проблеми: «...моя мати преходе до свекра кидай хоч яке діло крикне бый поклоны, замолуй свой гріхи. А гріхи булі такі моя мати була незаконна отого Трощинского незаконна дочка. Моя прабаба була за хазяйку в Трощен(ского) і підложнецію з ным нажила багато собі дітей незаконных і це мой матері довіку тяжко лежало і горя через це було багато та муки одмого батька було їй як пняий так і лає хто ты така»²⁷. Марія Степанівна мала на увазі Дмитра Прокопович Трощинського (1749–1829) – українського шляхтича, державного діяча, який і справді володів землею у Кибинцях та мав там великий маєток, що розташовувався на пагорбі перед ставком, що звався Трощен.

Щоразу розповідаючи цю історію родства з Трощинським, повертаючи її в різних місцях своїх записок та в різних варіаціях, Проскурівна говорить про те, що від цього біографічного факту жінки її роду лише страждали. Що ним докоряли під час сварок їхні чоловіки або свекри. Проскурівна жодного разу не хизується своїм родством із Дмитром Трощинським, а радше як письменниця витягає «скелети з шафи», як щось ганебне, але варте уваги для літератури, адже й за часів радянської влади, коли вона пише ці спогади, таке родство засуджувалося, і подібні корені радше приховували за словосполученням «походжу із селянської родини».

Дмитро Трощинський свого часу придбав Кибинці. У 1787 р. він купує у бунчукового товариша Максима Петровича Соханського село поблизу Миргорода, заплативши за нього 25 тис. рублів²⁸. Зрозуміло, що, відповідно до тогочасних законів, село було куплене разом із кріпаками, нащадками яких був і Михайль Семенко.

Марія Проскурівна пише свої записки про історію Кибинців на основі вражень, почутих від батьків чи старожилів, які ще застали кріпосне право.

Власне, Дмитро Трощинський згадується авторкою в негативному ключі як поміщик, котрий бенкетував із гостями, а «мужикам було горе та сльози, тягли з мужика з шкурою». Сюди ж належать і згадки про незаконнонароджених дітей поміщика. Загалом Трощинський постає у спогадах Марії Проскурівни як соціальний паразит, кривдник, експлу-

¹⁸ Швидько Г. Компут і ревізії Миргородського полку 1723 р. Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2004. С. 23.

¹⁹ Розсоха Л. Миргородський родовідник... С. 709.

²⁰ Сповідні розписи Миргородських церков. ЦДІАК України. Ф. 127. Оп. 1016. Спр. 78. Арк. 1048 зв.

²¹ Розсоха Л. Миргородський родовідник... С. 709–710.

²² Там само. С. 709.

²³ Проскурівна М. Записки з історії с. Кибинці... Од. зб. 210. Арк. 2.

²⁴ Там само. Од. зб. 211. Арк. 2.

²⁵ Там само. Арк. 11–11 зв.

²⁶ Там само. Арк. 10.

²⁷ Там само. Арк. 9 зв.–10.

²⁸ Записка Дмитрия Прокофьевича Трощинского о министерствах / Сообщ. А. Поповым. Санкт-Петербург: Тип-я Имп. Акад. наук, 1868. С. 5–6.

ататор селян та бідняків²⁹, що, звичайно, було в дусі радянської інтерпретації панів як винятково негативних діячів.

Варто зазначити, що в радянські часи Трощинського згадували як багатого родича Гоголів-Яновських, який допомагав батькам Миколи Васильовича фінансово³⁰.

Дмитро Трощинський був українцем не лише за походженням, але й за поглядами, меценатом української культури того часу. Тут доцільно процитувати Михайла Слабошпицького: «Звичайно, образ Дмитра Трощинського був би набагато любіший серцю сьогоднішнього українського патріота, якби Трощинський, наприклад, утворив якусь таємну організацію для визволення від колоніального гніту чи підняв повстання проти Росії. Але нічого подібного в нього навіть в думках не було. Навіть навпаки: він був благополучним і законотворчим високодостоїнником імперії, служив їй, як мовиться, і вірою, і правдою. В цьому роздумі його, як і Безбородька, не раз ставили за взірць іншим.

І все ж Трощинський не забув, що він українець, не відцурався свого кореня, як це було з сотнями інших. Він робив для української людяності те, що міг (багато інших цього не робили), він був у цьому розумінні кращим за багатьох інших»³¹.

Марія Степанівна, наголошуючи, що вона є онукою Трощинського, пише в спогадах, що її дід: «...жив так в Кыбен(-цях) як турецький султан его і его гостей повні села були незаконних дітей»³².

Зрозуміло, що факт спорідненості між Марією Проскурівною, а значить і Михайлом Семенком, та Дмитром Трощинським, реально підтвердити чи заперечити лише на основі аналізу письмових джерел наразі неможливо, бо, вірогідно, йдеться про позашлюбну дитину, але варто спробувати перевірити те, чи справді Трощинський мав звичай жити «як турецький султан», тобто перебувати в стосунки з багатьма жінками, та чи визнав бодай когось із позашлюбних дітей.

Поглянемо на початок кар'єри Дмитра Трощинського. Він розпочав службу в Поштовому Департаменті під опікою князя О. Безбородька, у якого і мешкав якийсь час. Там Трощинський не міг не познайомитися зі звичаями та укладом домашнього життя Безбородька та перейняти таку модель поведінки. Як згадував М.Греч, князь Безбородько часто був учасником оргій у «самых неблагопристойных домах» аж до п'ятої години ранку. О восьмій годині, розбуджений, він приводив себе до ладу і йшов на доповідь до Катерини II³³.

До того ж у сатиричному вірші «Бостон» С. Маріна, що був написаний на поч. XIX ст. й спрямований проти імперських чиновників того часу, Д. Трощинського описано так:

«Расклавши карты на уделы
Трощинский сюрсы подхватил
Когдабъ не женщины, престарелый
игрокъ большихъ бы онъ былъ силъ
но люди есть созданья слабы
Имъ овладели девки, бабы...»³⁴

Дмитро Трощинський не був одружений. Але є свідчення про те, що він мав зв'язки з різними жінками, що іноді компрометувало його. Відомо про скандал, через який чиновник ледве не втратив кар'єру. Про це писав В. Кочубей в листі до О. Воронцова від 28 серпня 1801 р., коли вказував, що через не прийнятну поведінку розпусної жінки, яка мешкала з Трощинським, того викликали до імператора³⁵.

У Трощинського була слава розпусної людини, саме тому ним цікавилися куртизанки. Так, у втраченому фонді Д. Трощинського містився лист до нього від відомої красуні-куртизанки Софії Потоцької. Згідно з архівним описом, у цьому листі вона запрошує Трощинського до себе й обіцяє прокинутися раніше та бути готовою задля такої зустрічі о 9 год. ранку, через те, що в нього немає часу відвідати її в інший час доби³⁶.

²⁹ Проскурівна М. Записки з історії с. Кибиці... Од. зб. 210. Зш. 1. Арк. 2–4, 9–9 зв.

³⁰ Оглоблин О. Предки Миколи Гоголя. Мюнхен–Нью-Йорк: Logos, 1968. С. 34–35.

³¹ Слабошпицький М. Українські меценати: нариси з історії української культури. Київ: Ярослав Вал, 2001. С. 102.

³² Проскурівна М. Записки з історії с. Кибиці... Од. зб. 210. Зш. 1. Арк. 2 зв.

³³ Греч Н.И. Записки о моей жизни. Москва–Ленинград: Academia, 1990. С. 120–121.

³⁴ Стихотворения сатирические и духовные и другие статьи сплетены в тетрадь с бумажной обложкой. *Отдел рукописей Российской Государственной библиотеки*. Ф. 178. Д. 989. Л. 22 об.

³⁵ Архив князя Воронцова. Книга 14-я. Москва: Тип-я Лебедева, 1879. С. 163–164.

³⁶ Трощинский Д. Опись архива Министра Юстиции Дмитрия Петровича Трощинского с конца прошлого столетия по половину настоящего (заключает в себе письма, рукописи, планы, карты и редкости библиографическое). Крайние даты: 21 января 1879 г. *Отдел рукописных источников. Институт русской литературы и искусств*. Ф. 538. Оп. 1. Д. 162. Л. 36.

Дмитро Прокопович Трощинський хоч і ніколи не був офіційно одружений, проте мав співмешканку Параскеву Степанівну Скобесву, яка проживала з ним у Петербурзі (до першої відставки у 1806 р.) та фактично була його цивільною дружиною. Він зазвичай представляв її гостям своєю домогосподаркою, але чутки ходили про любовний характер їхніх взаємин³⁷.

Цей мотив обіграє М. Гоголь у «Травневій ночі», де сільський голова Макогоненко багато в чому нагадує Д. Трощинського, у тому числі й історією зі співмешканкою: «...у него живет в доме свояченица, которая варит обедать и ужинать, моет лавки, белит хату, прядет ему на рубашки и заведывает всем домом. На селе поговаривают, будто она совсем ему не родственница»³⁸.

У цивільній дружині Трощинського, Параскеви Степанівни, було дві позашлюбні доньки, яких Трощинський визнає та називає своїми дітьми: Марія Дмитрівна Міллер³⁹ та Надія Дмитрівна Хілкова⁴⁰.

Тож Трощинський заробив собі репутацію людини, яка мала сексуальні контакти поза родиною, що тоді засуджувалося суспільством, а також мав двох визнаних позашлюбних дітей, якими опікувався.

Про долю сільських жінок та позашлюбних дітей вельможі Марія Проскурівна пише так: «В его повні селы были незаконных детей то его ж его гостей ... Дівкам молодьцям осудовыще на все жетя неснят. Женут у панські покой було батогамы як скот як овец. Мені про це старі бабы розказували ... Як задумав собі в селі дівку забрат колы не сылоу то за гроші візме біднячку бо голод нужда на все падка»⁴¹.

Окрім сімейних переказів, джерелами для записок Проскурівни були також свідчення місцевих жінок. Марія згадує, як вона 10-ти літньою дівчинкою полола людям городи та кликала старших жінок на підмогу. Серед них була й шістдесятилітня баба Ковалиха – одна з найстарших жительок села, яка любила розповідати про кишинську давнину. У цієї жінки пан забрав жити до себе матір, а батька відправив у москалі: «...Ох і гірке те жетя було. Де красива дівка жінка пан собі бере отам вона і посевіє в неволі не злюбивым і вік проживе. А яку пан сам прожене не саму а з дитиною на руках іды собі куды хоч в пана красчі ест. А він про тебе забуде що ты на світі жевеш ... Моя маты була заможым гребла сіно на полі в дубынах. Пан преїхав верхы на коні погулят і подывыця на сіно. А прежа-чык послав мою матір панового коня напоит. Вона молода та проворна за відро та в дольну до криниці. Пренесла воды і коня напуває. Пан очима влып в молодьцую. Каже піды і мені пренесы воды я дуже пыты хочу. Вона і ему пренесла бігом. Ніт не воды ему проклятому хотіло а все дывывся на жіночу красу та вроду. І ему хотіло красче надывыця. Вечором додому не пустылы забрала до пана ... Паны з гурту дівок жінок выбырали. Прекажчик нарочыто выбрав мою матір чі пан уподоба. Колы раз вподобав. Погубыв пан ій молоде жетя і батькові моему і мені малій»⁴².

Марія Проскурівна доходить висновку, що пан ставився до жінок із Кишинців, як до своєї власності, ці передбачало не лише право на рабську працю кріпачок, а й право на їхнє тіло: «Всі жінки молоді та дівчата его та гостей его. Була за хазяйку его моя, прабаба і підложницею самого пана Трощенского наплодила собі багато дітей. Бігали ці діти як собаки по селу байстрюками не чули доброго слова собы одні проклены та лайку харцызь-кы. Довго після смерті Трощенского его потомство вже онуки не на ходельы собі містя бо ще народ стороньвсья як заразы. І якесь наще пятно лежало страму та совісты. Вони зпы-валыс і під тыном пропадалы а не то ішли в крадіжку в розбой их ловылы і каралы смер-тю а не то по его жетя отдавалы в каторгу»⁴³.

Як бачимо, бути невизнаною дитиною пана – сором, бо прості селяни засуджували позашлюбні стосунки, відповідно, й дітей від них називали байстрюками та принижували через походження. Від суспільного тиску страждали не лише позашлюбні доньки, а й позашлюбні сини: «Ковал Грецько це за моей памяти було Трощенского онук був пропав із горілки під тыном».

За словами Проскурівни, сексуального насильства від Трощинського зазнавали не лише неодружені дівчата, а й заміжні жінки: «А скілько отых молодых чоловіків пішло в мос-

³⁷ Фортунатов О. Памятные заметки вологжанина. *Русский архив. Историко-литературный сборник*. Москва: Тип-я В. Грачева и К°, 1867. Вып. 7–12. С. 1673–1674.

³⁸ Гоголь Н. Майская ночь или утопленница. *Полное собрание сочинений*: В 14-ти т. Москва: Изд-во Академии наук СССР, 1940. Т. 1. С. 160.

³⁹ Письма Д.П. Трощинского [дочери] Марии Дмитриевне (замужем за К.В. Меллером). 1808. *Государственный архив Российской Федерации*. Ф. 728. Оп. 1. Д. 706. Л. 2.

⁴⁰ Метрические книги церквей Санкт-Петербурга. *Центральный государственный исторический архив Санкт-Петербурга*. Ф. 19. Оп. 111. Д. 144. Л. 441.

⁴¹ Проскурівна М. Записки з історії с. Кишинці... Од. зб. 210. Зш. 1. Арк. 3.

⁴² Там само. Арк. 30.

⁴³ Там само. Зш. 2. Арк. 9.

калі як взяв Трощен жінку собі чоловіка отселяє на воєну службу. І багато такого клопоту було в селі бо треба було жінки Трощен а більше гостям що желы в его без виїздно а таке було право панске. Отаке невіліне було наше село Кыбенці. Булы такі случаи в нашім селі розказують старі люды вышалис дівчата та жінки у воду скакалі і гынулы а бы панові не достатся абы сорому на себе ненакласты».

Деякі жінки дуже тяжко переживали сексуальне насильство та накладали на себе руки. Марія Проскурівна описує випадки самогубства: «Про одну Явдоху довго в старовину говорыли та пекла обіда панска а болячка як vyrвалася од Трощен та в его саду повисилас а ій чоловіка Івана забрыли в москалі не вытерпів з жінкою розлуки утопився»⁴⁴.

Отже, дослідження генеалогії М. Семенка, проведене на основі неопублікованих спогадів його матері, письменниці Марії Степанівни Проскури та інших документів, дозволило встановити кілька важливих фактів про походження засновника українського футуризму:

1. Походження родини Семенків:

Батько М. Семенка, Василь Леонтійович Семенко, походив із с. Яреськи Миргородського повіту. Рід Семенків належав до яреськівського козацького роду. У присязі Миргородського полку за 1718 р. згадується козак Грицько Семеняченко, чие прізвище згодом трансформувалося в Семенко.

Згідно з документами про купівлю нерухомості та планом межування, вдалося встановити приблизне розташування садиби Семенків у с. Яреськи.

2. Походження матері Марії Проскури:

Родина Проскурів походила з козацького роду, який проживав на теренах Багацької, Миргородської та Сорочинської сотень Миргородського полку. Були пов'язані із Проскурами-Сущинськими, українськими шляхтичами.

Батько Марії, Степан Петрович Проскура, чумакував і мав землі біля Кибинців. Згідно з його розповідями, дід Марії брав участь у поході на Туреччину та привіз звідти дружини-туркеню.

3. Можливий зв'язок із Дмитром Трощинським:

М. Проскурівна у своїх записках згадує, що її мати була незаконною дочкою Дмитра Прокоповича Трощинського, українського шляхтича, державного діяча та мецената. Цей факт не підтверджений офіційними документами, але згадується як родинна легенда. Аналіз спогадів про устрій життя Д. Трощинського дає всі підстави вважати таке родство ймовірним. Утім, для точного встановлення цього факту потрібен генетичний аналіз біологічних матеріалів М. Семенка та Д. Трощинського або їхніх родичів, якщо такі зразки можна отримати.

Таким чином, дослідження генеалогії М. Семенка розкрило складну історію його родини, яка включає козацьке, турецьке та можливе шляхетське походження. Ці факти додають глибини розумінню впливів родинних історій на формування особистої ідентичності засновника українського панфутуризму.

References

- Dziuba, O., Zakharov, V. (Ed.). (2020). *Kraieznavchymy stezhkamy Yareskivskoho kraiu: toponimichnyi dovidnyk* [Along the local history trails of the Yareskiiv land: a toponymic guide]. Kyiv, Ukraine.
- Herasymova, H. (2012). *Semenko Mykhailo Vasylovych. Entsiklopediia istorii Ukrainy* [Semenko Mykhailo Vasylovych. Encyclopaedia of the history of Ukraine]. Kyiv, Ukraine.
- Rozsokha, L. (2022). *Myrhorodskyi rodovidnyk: znadoby do henealohii Myrhorodshchyny XVII–XX st.* [Mirgorod genealogy: a guide to the genealogy of the Mirgorodshchyna in the 17th–20th c.]. Vinnytsia, Ukraine.
- Shvydko, H. (2004). *Komput i reviziia Myrhorodskoho polku 1723 r.* [Komput and the audit of the Myrhorod regiment in 1723]. Dnipropetrovsk, Ukraine.
- Slaboshpytskyi, M. (2001). *Ukrainski metsenaty: narysy z istorii ukrainskoi kultury* [Ukrainian patrons: essays on the history of Ukrainian culture]. Kyiv, Ukraine.
- Vyrskyi, D., Moskalenko, R. (Ed.). (2012). *Prysiaha Myrhorodskoho polku 1718 r.* [The oath of the Myrhorod regiment in 1718]. Kyiv, Ukraine.

Якимчук Любов Василівна – магістр філології (теорія, історія літератури та компаративістика), НаУКМА; дослідниця біографії М.В. Семенка, письменниці (вул. Михайлівська, 97, с. Кибинці, Миргородський район, Полтавська обл., Україна).

Iakymchuk Liubov – master of philology (theory, history of literature and comparative studies), NaUKMA; researcher of the biography of M.V. Semenka, writer (97 Mykhailivska Str., Kybyntsi, Myrhorodsky district, Poltava oblast, Ukraine).

E-mail: sonzecolor@gmail.com

⁴⁴ Проскурівна М. Записки з історії с. Кибинці... Арк. 30.

Захаров Володимир Миколайович – генеалог, член Національної спілки краєзнавців України (вул. Героїв Небесної сотні, 29/2, Полтава, 36034, Україна).

Zakharov Volodymyr – genealogist, member of the National union of local historians of Ukraine (29/2 Heroes of the Heavenly hundred Str., Poltava, 36034, Ukraine).

E-mail: overspainclearsky@gmail.com

GENEALOGY OF MYKHAYL SEMENKO: ANCESTORS

The purpose of the publication is to investigate the genealogy of the founder of Ukrainian panfuturism, Mykhayl Semenko, according to the unpublished memoirs of his mother, the writer Maria Stepanivna Proskura, stored in the department of manuscript collections and textology of the T. Shevchenko Institute of literature of the National Academy of Sciences of Ukraine (F. 55, st. un.: 210, 211, 212), compare facts highlighted in them with known archival documents (confessions, merchant notes, demarcation plans, modern works of local historians, etc.). **Research methodology** is based on historical-documentary (in particular archival) searches using biographical, bibliographic, cultural-historical and genealogical approaches. **The novelty of the research** lies in the fact that for the first time an analysis of the facts about the origin of M. Semenko, from the unpublished records of the poet's mother, both those that are historically confirmed and those that are family legends, which includes: the presence of a Turkish wife in the great-great-grandfather the writer, the origin of the writer's grandmother from D. Troshchynsky In the text, for the first time, the image of D.P. Troshchynsky vision by M. Proskura at the beginning of the 20th c. is presented, against the background of the proletarian «demonization» of the serf and the owner of the Kybintsi village. **Conclusions.** On the basis of the research of the facts presented in records of M. Proskura, as well as documents from archival collections and from the family archive of the Semenko, the origin of the writer's father, V. Semenko, from the village of Yareski, Myrhorod district, was established, and the geographical location of his house in the village was determined. Based on the evidence in the records of the writer's mother, the genealogy of the writer's maternal grandfather, from the Proskurenko cossack family of Kybintsi, was researched. A separate subject of discussion in the article is the study of the possible origin of Mykhayl Semenko mother from the statesman and patron of Ukrainian culture Dmytro Prokopovych Troshchynskyi. The analysis of the possibility of this fact was made on the basis of the bibliographical facts of the life of D. Troshchynsky and facts given in the records of M. Proskura.

Key words: Mykhayl Semenko, Maria Stepanivna Proskura, Dmytro Prokopovich Troshchynsky, Kybintsi village, Yareski village, genealogy.

Дата подання: 11 липня 2024 р.

Дата затвердження до друку: 17 лютого 2025 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Якимчук, Л., Захаров, В. Генеалогія Михайля Семенка: пращури. *Сіверянський літопис*. 2025. № 1. С. 173–180. DOI: 10.58407/litopis.250114.

Цитування за стандартом APA

Iakymchuk, L., Zakharov, V. (2025). Henealohiia Mykhailia Semenka: prashchury [Genealogy of Mykhayl Semenko: ancestors]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 173–180. DOI: 10.58407/litopis.250114.

